

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΑ

ΧΡΟΝΙΚΑ

**ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΠΡΟΝΟΙΑ, ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΞΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛΑΧΟΥ**

**ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ, ΔΕ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ
ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ,
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΟΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΥ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ**

**ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΕΝ ΤΗ ΙΕΡΑ, ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ**

**ΕΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ
1929**

ΤΑ «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ» ΚΑΙ ΟΙ ΗΠΕΙΡΩΤΑΙ

ΥΠΟ

Γ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου.

Τέσσαρες ὁλόκληροι τόμοι τῶν «Ἡπειρ. Χρονικῶν» συμπληροῦνται μετ' ὀλίγον. Ἀνήκων εἰς τὴν ἐπὶ τῆς συντάξεως αὐτῶν Ἐπιτροπείαν, δὲν εἶμαι βεβαίως ἀρμόδιος νὰ ἐκφέρω κρίσιν ἀπροκατάληπτον περὶ τῆς μέχρι τοῦδε σταδιοδρομίας των. Ἐλπίζω ὅμως ὅτι κάθε δίκαιος κριτῆς θὰ ὁμολογήσῃ ὅτι—παρὰ τὰς ἀναποφεύκτους ἐλλείψεις των καὶ τὰς ἀνυπερβλήτους δυσχερείας των—τὰ Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ προσέφεραν μέχρι τοῦδε συμβολὴν πολύτιμον εἰς τὴν ἱστορικὴν, τὴν λαογραφικὴν, τὴν ἀρχαιολογικὴν, τὴν διαλεκτολογικὴν μελέτην τῆς προσφιλοῦς πατρίδος μας. Ἐὰν λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν, πόσον δύσκολος εἶναι ἡ ἔκδοσις περιοδικῶν καθαρῶς ἐπιστημονικῶν καὶ μάλιστα ἐπαρχιακῶν—περιοδικῶν, τὰ ὅποια ὡς ἐκ τοῦ χαρακτῆρός των δὲν ἐνδιαφέρουν παρὰ μικρὸν καὶ περιωρισμένον πάντοτε κύκλον ἀναγνωστῶν—δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἀρνηθῆ, ὅτι τὰ Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ ἐπετέλεσαν ἀληθινὸν ἄθλον, κατορθώσαντα νὰ σταθοῦν χωρὶς νὰ παρεκκλίνουν οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ἀπὸ τὴν αὐστηρῶς ἐπιστημονικὴν κατεύθυνσίν των.

Περὶ τῆς ἐπιτυχίας των δύναται, νομίζω, νὰ μαρτυρήσῃ καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἐπίδρασις τῶν Ἡπειρωτ. Χρονικῶν ἐξηλθεν ἤδη ἀπὸ τὰ στενὰ ὄρια τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος μας. Καὶ ἄλλαι ἑλλην. χῶραι ἐξετίμησαν τὸ καλὸν περιοδικόν μας καὶ ἐφιλοτιμήθησαν νὰ ἰδρῦσουν πρὸ μικροῦ παρόμοια ὄργανα ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης τῆς ἱστορίας των, τῶν τοπικῶν ἰδιωμάτων των, τῆς λαογραφίας των. Μετὰ τὴν Θράκην καὶ τὸν ξερριζωθέντα ἀπὸ τὰς παλαιοτάτας ἐστίας τοῦ Πόντου, ποῦ ἔχουν πρὸ τινος περιοδικὰ παρόμοια πρὸς τὸ ἰδικόν μας, καὶ ἡ Θεσσαλία θὰ δύναται προσεχῶς νὰ ἐπιδείξῃ τὰ «Θεσσαλικὰ Χρονικὰ» της, περὶ τῆς ἐκδόσεως καὶ τῆς ἐπιτυχίας τῶν ὁποίων ἐγγυᾶται ἐκ τῶν προτέρων τὸ ἐκλεκτὸν συντακτικὸν καὶ ὀργανωτικὸν ἐπιτελεῖόν των, τὸ ὅποιον ἀπετελέσθη ἐξ ἐγκρίτων Θεσσαλῶν λογίων καὶ ἐπιστημόνων. Οὕτως ἤρχισεν σύντονος ἡ ἐπιστημονικὴ κίνησις εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας μας, ἡ ὁποία θὰ προσφέρῃ ἀδρὰν συμβολὴν εἰς τὴν νεαράν μας νεοελληνικὴν ἐπιστήμην.

Εἶπομεν ὅτι τὰ Ἡπειρωτικά Χρονικά δὲν ἠστόχησαν τοῦ σκοποῦ των. Δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ μὴ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ ἐπιτυχία των θὰ ἦτο πολὺ μεγαλυτέρα, ἂν ἐδεικνύετο πρὸς αὐτὰ προθυμοτέρα καὶ γενναιοτέρα ἡ στοργὴ καὶ ἡ ὑποστήριξις τῶν συμπατριωτῶν μας. Καὶ ὅταν λέγωμεν ὑποστήριξιν, δὲν ἐννοοῦμεν μόνον τὴν ὕλικήν—ἀπαραίτητον βεβαίως διὰ τὴν καλὴν καὶ ἀπρόσκοπτον ἔκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ—ἀλλὰ καὶ τὴν ἠθικὴν τοιαύτην. Ἡ συνεργασία τῶν Ἡπειρωτῶν ἐπιστημόνων, λογίων καὶ διδασκάλων ὑπῆρξεν ὁμολογουμένως πενιχρά.

Ἐκτὸς ὀλίγων τιμητικῶν ἐξαιρέσεων—ἀναφέρω ἰδίως τοὺς διακεκριμένους λογίους συμπατριώτας μας κ. κ. Π. Βιζουκίδη καὶ Δ. Σάρρον, καθὼς καὶ τὸν Καθηγητὴν κ. Χρ. Σούλην—οἱ ἄλλοι—καὶ εἶναι πολλοὶ—ἠγνόησαν τὸ περιοδικόν. Καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἰδρυτοῦ τοῦ Περιοδικοῦ Ἀγίου Ἰωαννίνων προκηρυχθέντας γλωσσικοὺς καὶ λαογραφικοὺς διαγωνισμοὺς ἐλάχιστοι ἔλαβον μέρος, εἰς δὲ τὸν ὑπὸ τοῦ διαπρεποῦς καὶ τιμῶντος τὴν Ἡπειρον ὀφθαλμολόγου μας κ. Τράντα προκηρυχθέντα διαγωνισμόν οὐδὲ εἷς, τοῦλάχιστον μέχρι τοῦδε.

Καὶ ὅμως ἂν αἱ ἱστορικαὶ καὶ ἀρχαιολογικαὶ ἔρευναι παρέχουν πολλὰς δυσκολίας καὶ ἀπαιτοῦν εἰδικὰς γνώσεις καὶ πεῖραν, ἀλλ' αἱ λαογραφικαὶ τοῦλάχιστον καὶ αἱ λεξικολογικαὶ συλλογαὶ εἶναι ἔργον σχετικῶς εὐκόλον, ἔργον ἀπλῶς φιλοτίμων καὶ φιλοπόνων λογίων, ἐκτιμώντων καὶ ἀγαπώντων τὰ πνευματικὰ προϊόντα τοῦ λαοῦ μας: τὰ ὑπέροχα καὶ κάλλιστα δημοτικὰ τραγούδια του, ὡς πρὸς τὰ ὁποῖα ἡ Ἡπειρος—δυνάμεθα νὰ τὸ εἴπωμεν χωρὶς ματαίαν τοπικὴν φιλαυτίαν—ὑπερτερεῖ κάθε ἄλλην ἑλληνικὴν χώραν, τὰ αἰνίγματα, τὰς παραδόσεις, τὰς παροιμίας του, ποῦ ἐγκλείουν πολλάκις καὶ συμπυκνώνουιν πεῖραν βιοτικὴν θαυμαστὴν καὶ πρακτικὴν σοφίαν ἀξιόλογον, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμά του, τὰ κοινοτικὰ καὶ κοινωνικὰ καθεστῶτά του, τὰ τοπικὰ ἰδιώματά του. Ταῦτα δὲν ἀναμένουν παρὰ καλοῦς καὶ φωτισμένους συλλογεῖς, ἔτοιμα νὰ ἀμείψουν πλουσίως τὰς φιλοτίμους προσπαθείας των. Καὶ θὰ εὕρισκον οἱ ἠπειρώται λόγιοι καὶ διδάσκαλοι ἀξιομίμητον παράδειγμα πρὸς τοῦτο ἐν αὐτῇ τῇ πατρίδι των. Προτοῦ ἀκόμη αἱ λαογραφικαὶ σπουδαὶ καὶ ἐργασίαι ἀνυψωθοῦν εἰς τὸ ἐπίπεδον, ποῦ τὰς ἀνύψωσεν τὸ ἐπιστημονικὸν κῦρος καὶ ἡ περιωπὴ τοῦ πατρὸς τῆς λαογραφίας, τοῦ ἀειμνήστου Ν. Πολίου, καὶ προτοῦ ἡ γλωσσικὴ ἐπιστήμη—ἀντιπροσωπευομένη ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ ἐπιφανεστάτου καὶ εὐρωπαϊκῆς φήμης ἐπιστήμονος, τοῦ Γ. Χατζιδάκι—ἀνυψώσῃ τὴν ἔρευναν τῆς γλώσσης τῆς φυσικῆς καὶ ἀπεριτέχνου τοῦ λαοῦ μας μετὰ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων διαλέκτων τῆς εἰς τὸ ὕψος. εἰς τὸ ὁποῖον εὕρεσκειται ἤδη εἰς τὴν χώραν μας, δύο λόγιοι Ἡπειρώται: ὁ Παν. Ἀραβαντινὸς καὶ ὁ Γ. Χασιώτης—διὰ νὰ ἀναφέρω τοὺς σπουδαιότερους ἐκ τῶν

παλαιότερων—ἔστρεψαν φωτεινὴν τὴν προσοχὴν των πρὸς τὴν ἡπειρωτικὴν διάλεκτον καὶ λαογραφίαν καί, παραβλέποντες τὴν περιφρόνησιν μὲ τὴν ὁποίαν ἀπέβλεπον πρὸς τοὺς ἀσχολουμένους μὲ αὐτὰς οἱ λόγιοι τῆς ἐποχῆς των—καὶ μὲ τὴν ὁποίαν τολμοῦν νὰ ἀποβλέπουν μερικοὶ καθυστερημένοι λογιώτατοι ἀκόμη καὶ σήμερον—μᾶς ἐδώρησαν ἀξιολόγους συλλογὰς δημοτικῶν τραγουδιῶν, παροιμιῶν καὶ λέξεων.

Τὸ παράδειγμά των τὸ ὠραῖον καὶ προοδευτικὸν θὰ ἔπρεπε νὰ μιμηθοῦν οἱ λόγιοι συμπατριῶταί των καὶ ἰδίως οἱ ἡπειρῶται δημοδιδασκαλοὶ. Ἄς λάβουν ὑπ' ὄψιν, τί ἐπετέλεσεν ὡς πρὸς τοῦτο εἰς τὴν Αἰτωλίαν ἕνας συνάθερός των: ὁ Δημ. Λουκόπουλος. Χωρὶς νὰ παραμελῇ καθόλου τὰ διδακτικά του καθήκοντα—ὅπως τοῦναντίον, τὰ ἐξετέλει μὲ ὑποδειγματικὴν ἱκανότητα καὶ εὐσυνειδησίαν—ἐγύρῃσεν ὅλα τὰ χωριὰ καὶ τὰς κωμοπόλεις τῆς Αἰτωλίας καὶ τῆς Δωρίδος, κατέγραψε πλῆθος δημοτικῶν ἀπ' αὐτὸ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ καὶ ἄφθονον ὑλικὸν ἐκ τοῦ λεξιλογικοῦ θησαυροῦ των καὶ οὕτω κατήρτισε συλλογὰς λαϊκῶν τραγουδιῶν καὶ γλωσσάρια ἀκριβέστατα καὶ πλουσιώτατα, οἷα ἐλάχισται ἔλλην. ἐπαρχίαι δύνανται νὰ ἐπιδείξουν καὶ τὰ ὁποῖα ἠξιώθησαν εὐφήμου μνείας καὶ διακρίσεως ἀπὸ τὴν ἐν Παρισίοις Association pour l'encouragement des Etudes Grecques. Μερικαὶ ἀπὸ τὰς ἐργασίας του αὐτὰς ἐδημοσιεύθησαν ἤδη ἀπὸ τὸν «Σύλλογον πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων» καὶ ἡμποροῦν νὰ χρησιμεύσουν ὡς πρότυπον εἰς τοὺς ἡμετέρους διδασκάλους. Ἄς λάβουν οὕτοι ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ λαογραφικὸς θησαυρὸς τῆς πατρίδος μας—ἰδίως τὰ ἀνεκτίμητα λαϊκὰ τραγούδια της—ἡμέραν μὲ τὴν ἡμέραν χάνεται καὶ ἄς σπεύσουν νὰ κάμουν τὸ καθήκόν των. Τὰ Ἑπειρωτικά Χρονικά, τὰ ὁποῖα ἰδρῦθησαν διὰ νὰ δώσουν ὄθησιν γενναίαν πρὸς τοῦτο καὶ διὰ νὰ συγκεντρώσουν τὴν συνεργασίαν ὄλων τῶν λογίων Ἑπειρωτῶν, ἔχουν τὰς φιλοξένους στήλας των ἀνοικτὰς εἰς τὰς συλλογὰς των. Ἄρκει νὰ εἶναι γραμμένα μὲ ὅλην τὴν ἀπαιτουμένην ἀκρίθειαν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον—ἂν λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν τοῦλάχιστον τὰς μέχρι τοῦδε παλείσας εἰς τὰ Ἑπειρωτικά Χρονικά ὀλίγας συλλογὰς—δὲν γίνεται συνήθως μὲ τὴν εὐχταίαν προσοχὴν καὶ ἐπιμέλειαν ¹.

¹) Κάποιος λ. χ. γράφει εἰς τὴν συλλογὴν του: *ῥῆψε, θὰ πανδρευθῆ* (κατ' ἐπίδρασιν τῆς γλώσσης τοῦ βιβλίου) ἀντὶ τῶν ὀρθῶν: *ῥῆψε, θὰ παντρευτῆ*, ὅπως τὰ λέγει ὁ λαὸς μας. Ἄλλος παρὰ τὸ φωνητικῶς ἀκριβὲς «*του πιδι*» γράφει «*τὸ σκυλί*» ἀντὶ «*τον σκ(υ)λί*» ἢ μᾶλλον «*του σκ(υ)λί*» (μὲ τὸ σ σημειώνομεν, τὸν φθόγγον, ποῦ οἱ Γάλλοι σημειώνουν διὰ τοῦ ch). Τοιαύτας ἀνακρίθειας, ὀφειλομένας εἰς ἔλλειψιν ἀσκήσεως καὶ εἰς τὴν μὴ χειραφέτησιν ἀπὸ τὴν γλώσσαν τοῦ βιβλίου, παρατηροῦμεν ἀτυχῶς πολλὰς εἰς τὰς μέχρι τοῦδε συλλογὰς, ὧν μειώνουν πολὺ καὶ τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἀξιοπιστίαν.